

RUSYA’NIN KOVİD-19 İLE MÜCADELESİ: İÇ VE DIŞ POLİTİKA BOYUTLARI

İbrahim HASANOĞLU

Dış Politika ve Güvenlik Araştırmaları Merkezi

Giriş

2019 yılının aralık ayında Çin Halk Cumhuriyeti’nin Vuhan kentinde başlangıçta kaynağı belli olmayan bir zatürre türü olduğu öne sürülen bir hastalık ortaya çıkmıştı. Kısa süre sonra bu hastalığın Kovid-19 olarak adlandırılan yeni tip koronavirüsten kaynaklandığı tespit edildi. Hızlı bir bulaşma eğilimi gösteren ve Dünya Sağlık Örgütü tarafından küresel salgın (*pandemi*) olarak ilan edilen Kovid-19, 2020 Mayıs itibarıyla neredeyse tüm dünyaya yayılmış durumda.

Virüs ile mücadele konusunda birçok ülkenin hazırlıksız yakalanması ve virüse karşı bir aşının bilim insanlarının yoğun çalışmalarına rağmen henüz geliştirilememiş olması, başta ekonomi ve sağlık olmak üzere devletlerin iç politikalarında bazı sorunların meydana gelmesine neden olmaktadır. Ayrıca salgın, ABD-Çin ilişkileri örneğinde olduğu gibi devletlerin dış politikaları açısından da mühim neticeler doğurmaktadır.

Bu bağlamda, Çin ile 4209 km sınırı olan ve uluslararası politikada söz sahibi devletlerden biri addedilen Rusya’nın Kovid-19 ile mücadelesinin iç ve dış politika boyutlarıyla irdelenmesi, Rusya’nın salgınla mücadele sürecini ortaya çıkarmakla kalmayacak, salgınla baş gösteren yeni şartların Rus dış politikasına yansımaları da değerlendirilmiş olacaktır.

İç politika boyutu

Kovid-19’un dünyadaki yayılımına bakıldığında, Rusya 250 binin üzerindeki vaka sayısı ile ABD’den sonra en fazla vakaya sahip 2’nci ülke konumundadır.¹ Bu durumun

¹ “COVID-19 Dashboard by the Center for Systems Science and Engineering (CSSE) at Johns Hopkins University (JHU)”, *Johns Hopkins University Coronavirus Resource Center*, <https://coronavirus.jhu.edu/map.html>, 14.05.20

ortaya çıkmasına neden olan farklı etkenlere geçmeden evvel Rusya’da hükümetin salgınla mücadelede hangi tedbirleri aldığına bakılması doğru olacaktır.

Vuhan’da yeni bir hastalığın baş gösterdiğine dair ilk haberlerin ardından *Rospotrebnadzor*², vatandaşları Çin’e seyahat etmemeleri konusunda uyarmıştır ve ardından Moskova-Vuhan arasında yapılan uçak seferlerinin durdurulduğu bildirilmiştir. 29 Ocak 2020’de Başbakan Mihail Mişustin’in talimatıyla Başbakan Yardımcısı Tatyana Golikova başkanlığında Kovid-19 ile mücadele kurulu teşkil edilmiştir. 30 Ocak’ta Başbakan ülkenin Çin ile sınırdaş olan bölgelerindeki hudut kapılarının kapatıldığını ilan etmiştir.³ 31 Ocak’ta ise Zabaykal ve Tümen bölgelerinde 2 Çin vatandaşına koronavirüs teşhisi konularak ülkede ilk Kovid-19 vakaları tespit edilmiştir.

Yurtdışı kaynaklı vakaların önüne geçilmesi amacıyla alınan bu tedbirlerin yanı sıra, Eğitim Bakanlığı ve Yükseköğretim Bakanlığı’nın talebiyle ülkede tüm orta ve yükseköğretim kurumları 19 Mart’ta kapatılarak uzaktan eğitim sistemine geçilmiştir.⁴ Yine bu tarihten itibaren başta başkent Moskova olmak üzere ülkenin diğer bölgelerinde tüm toplu etkinlikler iptal edilmiş ve yurtdışından gelen herkese test yapılması ve tespit edilen vakaların izole edilmesi kararlaştırılmıştır.⁵ 24 Mart’tan itibaren ise Kovid-19 ile mücadele kurulunun kararı ile ülkedeki tüm sinema ve diğer eğlence merkezleri kapatılmıştır.⁶

Bu süre zarfında Kovid-19 ile ilgili hızla artan ve farklı mahiyete sahip haberlere atıfta bulunarak *Roskomnadzor*⁷, basın ve yayın organlarının ve diğer kitle iletişim araçlarının, salgınla ilgili gerçek dışı ve toplumun huzurunu bozacak nitelikteki haberler yapmaları durumunda, engelleneceğini ve akreditasyonlarının iptal edileceğini bildirmiştir.⁸ Bu şartlar altında Devlet Başkanı Putin, 25 Mart’ta ilk ulusa sesleniş konuşmasını yaparak bir dizi yeni tedbirlerin alındığını ilan etmiştir. Konuşmasında öncelikle salgının ciddiyetine vurgu yapan Putin, Şubat ile Mart ayları

² Nüfusun sıhhi ve epidemiyolojik refahının sağlanması alanında kontrol ve gözetim işlevlerini yerine getiren federal yürütme organıdır.

³ Roman Golovanov, “Мишустин закрыл границу с Китаем из-за коронавируса” (Mişustin koronavirüs nedeniyle Çin sınırını kapattı), *Komsomolskaya Pravda*, 30.01.2020

⁴ Anastasiya Komarova, “Коронавирус. Хроника распространения” (Koronavirüs: Yayılma kronolojisi), *Rossiyskaya Gazeta*, 07.05.2020

⁵ İrina Nevinnaya, “Регионам поручено обеспечить изоляцию и тестирование всех прибывающих в РФ” (Bölgeler, RF’ye gelen herkese test yapılması ve bu kişilerin izolasyonunun sağlanmasıyla görevlendirildi), *Rossiyskaya Gazeta*, 19.03.2020

⁶ Gayana Demurina, “Власти поручили регионам закрыть ночные клубы и развлекательные центры” (İktidar bölgelerden gece kulüpleri ve eğlence merkezlerinin kapatılmasını istedi), *RBC*, 24.03.2020

⁷ Radyo, televizyon, basın ve diğer kitle iletişim araçlarının faaliyetlerini kontrol eden federal kurumdur.

⁸ “Роскомнадзор предупреждает об ответственности за распространение ложной информации” (Roskomnadzor yalan haber yaymanın sorumlulukları konusunda uyardı), *Roskomnadzor Resmi İnternet Sitesi*, 18.03.2020

arasında süratle parlamentodan geçen ve 22 Nisan'da halk oylamasına sunulması öngörülen anayasa değişikliğinin⁹ belirsiz bir tarihe ertelendiğini duyurmuştur. Putin, konuşmasının kalan kısmında ise ekseriyetle ekonomik ve sosyal tedbirler üzerinde durmuştur. Bunları özetleyecek olursak;

1. 30 Mart-5 Nisan arasındaki haftanın, çalışmaları elzem olan devlet, sağlık kuruluşları ve market çalışanları dışında herkes için ücretli izin dönemi ilan edilmesi,
2. Bütün sosyal yardım ödemelerinin 6 ay süreyle uzatılması,
3. 0-3 yaş arası çocuklar için 3 ay boyunca kişi başı 5 bin ruble (takriben 490 tl), 3-7 yaş arasındakilere ise ikamet edilen bölgedeki açlık sınırının yarısı oranında bir meblağ ödenmesi,
4. Salgın nedeniyle işine ara vermek zorunda kalan veya işinden çıkartılan ve hâlihazırda işsiz olan vatandaşlara asgarî ücret oranında (takriben 1200 TL karşılığı) ödeme yapılması,
5. Vatandaşlara kredi borçlarını erteleme imkânı sağlanması,
6. İstihdamı koruma amacıyla salgından etkilenen sektörlerdeki orta ve küçük ölçekli işletmelerin 6 ay süreyle KDV dışındaki tüm vergilerden muaf tutulması, kredi borçlarının ertelenmesi ve sigorta ödemelerinin %50 oranında azaltılması kararlaştırılmıştır.¹⁰

Putin'in ardından 30 Mart'ta Başbakan Mişustin yaptığı *online* toplantıda, bölge idarecilerinden Moskova Belediyesi'nin aldığı önlemlerin kendi bölgelerinde uygulanabilirliğini tespit etmesini istemiştir.¹¹ Hemen ardından Moskova dışındaki diğer bölgelerde de self-izolasyon, karantina olarak adlandırılan fakat esasında sokağa çıkma kısıtlaması olan durum ilan edilmiştir. Bu kapsamda acil ihtiyaçlar ve işe gitme dışında sokağa çıkılması yasaklanmıştır. Bazı bölgelerde işe gitmek zorunda olanlar için izin belgeleri uygulaması başlatılmıştır. Burada muhakkak ifade edilmesi gereken husus, Rusya'da birçok ülkede olduğu gibi salgınla mücadele konusunda bütün kararların merkezî yönetim tarafından alınmadığıdır. Bu mühim farklılık Rusya'nın federatif yapısından kaynaklanmakta ve pratikte bölgelerin muhtelif yöntemleri tercih etmelerini de beraberinde getirmektedir.¹² Bu arada, 26 Mart'ta

⁹ Bahsi geçen anayasa değişikliği, parlamentonun yetkilerinin artırılması ve diğer hususların yanı sıra en mühimi 2024 yılından sonra Putin'e tekrar devlet başkanı olma imkânı sağlaması açısından önem arz etmektedir.

¹⁰ "Обращение к гражданам России" (Rusya vatandaşlarına sesleniş), *Kremlin Resmi İnternet Sayfası*, 25.03.2020

¹¹ "В 26 регионах России ввели режим самоизоляции" (Rusya'nın 26 bölgesinde self-izolasyon rejimi ilan edildi), *RIA NOVOSTI*, 31.03.2020

¹² Örneğin toplu taşıma araçlarında, market ve insanların yoğun olduğu diğer alanlarda maske takılması 05.05.20 tarihi itibarıyla Rusya'yı teşkil eden bölgelerin sadece % 60'nda zorunlu hale getirilmiştir, *Radio Komsomolskaya Pravda*, 05.05.2020

Sergey Şoygu, Savunma Bakanlığı'nın ülkenin muhtelif bölgelerinde 16 salgın hastanesi inşa edeceğini duyurmuştur.¹³

Vuhan'da vaka sayılarının hızla artması ve benzer durumun diğer ülkelerde de görülmesi üzerine Rusya evvela Çin vatandaşlarının ülkeye girmesini yasaklamış, vatandaşlarını İran, Güney Kore ve İtalya'yı seyahat etmemeleri konusunda uyarmış ve nihayetinde önce AB, sonrasında diğer ülkelerle karşılıklı uçak seferlerini durdurarak 30 Mart'ta hava, deniz ve kara sınırlarını giriş ve çıkışa tamamen kapattığını ilan etmiştir.¹⁴ Tedrici olarak alınan bu tedbirlere rağmen 6 Mart'tan itibaren Kovid-19 vakalarının ülkenin genelinde görülmeye başlandığı ve hızla arttığı ifade edilmelidir.

2 Nisan'da yeni bir ulusa sesleniş konuşmasıyla Putin, çalışan kesim için ücretli izin döneminin nisan ayının sonuna kadar uzatıldığını ve yerel idarecilere bölgelerindeki duruma göre alınacak tedbirlerin/kısıtlamalarının derecesini belirleyebilmeleri için ilave yetki sağlayan kararnameyi imzaladığını açıklamıştır.¹⁵ Bahsi geçen ilave yetki kararı, bazı uzmanlar tarafından Putin'in devam eden rutin devlet işlerinden uzaklaşma ve sorunların çözümünü başkalarına devretme çizgisinin bir tezahürü olarak değerlendirilmiştir.¹⁶

Kovid-19 ile mücadelede bir diğer önemli adım, Putin'in 8 Nisan'da düzenlediği toplantıda atılmıştır. Bu bağlamda, salgın döneminde ekonominin canlı tutulması ve istihdamı koruyan işletmelere maddî yardımların yapılması gerektiğine dikkat çektikten sonra Putin, sağlık alanında atılacak yeni adımları şöyle sıralamıştır:

1. Salgınla mücadele kullanılan hastanelerde yatak kapasitelerinin artırılması için bölgelere 33 milyar ruble (takriben 3 milyar tl), tıbbî cihazların satın alınması için ise 13 milyar ruble (takriben 1,26 milyar tl) kaynak aktarılması,
2. 3 aylık süreyle vakalarla doğrudan ilgilenen sağlık personeline ilave ödemelerin¹⁷ yapılması.¹⁸

Salgınla mücadelede bir sonraki aşamanın ne olacağı Putin'in 28 Nisan tarihli toplantısında belli olmuştur. Alınan kararlara göre, ücretli izin dönemi 12 Mayıs'a kadar uzatılmıştır ve yetkili birimlere bu tarihten sonra kısıtlamaların kademeli

¹³ "Минобороны построит 16 модульных инфекционных центров" (Savunma Bakanlığı 16 tane enfeksiyon merkezi inşa edecek), *RIA Novosti*, 26.03.2020

¹⁴ "Россия полностью закрывает границы" (Rusya sınırlarını tamamen kapatıyor), *ROSBALT*, 28.03.2020

¹⁵ "Обращение к гражданам России" (Rusya vatandaşlarına sesleniş), *Kremlin Resmi İnternet Sayfası*, 02.04.2020

¹⁶ Tatiana Stanovaya, "The Putin Regime Cracks", *Carnegie Moscow Center*, 07.05.20

¹⁷ Doktorlara aylık 80 bin ruble (8 bin tl), hemşirelere 50 bin ruble (5 bin tl), diğer sağlık personeline ise 25 bin ruble (2,5 bin tl) ödenmesi kararlaştırılmıştır.

¹⁸ "Совещание с главами регионов по борьбе с распространением коронавируса в России" (Rusya'da koronavirüsün yayılması konusunda bölge idarecileriyle yapılan toplantı), *Kremlin Resmi İnternet Sayfası*, 08.04.2020

olarak kaldırılması için gerekli şartların belirlenmesi talimatı verilmiştir. Toplantıda maske, solun cihazı, tedavide kullanılan ilaç, test kiti üretiminin sürekli olarak arttığını ifade eden Putin, ülkede günde ortalama 150 bin testin yapıldığının altını çizmiştir ve hükümetten yeni ekonomi destek paketi hazırlamasını istemiştir.¹⁹ Bu kısıtlamalar dâhilinde Rusya halkı için büyük önem arz eden 1 Mayıs Bahar ve Emek Bayramı ile II. Dünya Savaşı'nda kazanılan zaferin 75. yıldönümü kutlamalarının düzenlenmemesi kararının alınmış olduğu da vurgulanmalıdır.

Dünyada Kovid-19 salgını başladığında yurtdışında oldukça fazla sayıda Rusya vatandaşı bulunmaktaydı. Diğer ülkeler gibi Rusya da bu kişileri geri getirmek için özel uçak seferleri tertip etmiştir. Dışişleri Bakanlığı'nın beyanatına göre, Rusya yurtdışındaki vatandaşlarının %95'ni geri getirmeyi başarmıştır. Bununla birlikte hâlen 35-40 bin arasında geri dönemeyenin olduğu da ifade edilmiştir. Bu kişiler için Dışişleri Bakanlığı belli bir miktarda mali yardım yapıldığını da kaydetmiştir.²⁰

6 Mayıs'ta düzenlenen toplantıda Devlet Başkanı Putin her ne kadar normalleşme planlarının hazırlanması üzerinde durmuş olsa da, Moskova örneğinde olduğu gibi birçok bölgenin kısıtlamaları 11 Mayıs'tan sonra da sürdüreceği tahmin edilmektedir.²¹ Bu tahmini Başbakan Yardımcısı Dmitriy Çernişenko'nun "kısıtlamaların mayıs sonu – haziran başında kaldırılabilmesine" dair beyanatı da desteklemektedir.²² *Rospotrebnadzor* başkanı Anna Popova ise beyanatında tarih aralıkları vermemekle birlikte, Rusya'da kısıtlamaların üç aşamada kaldırılabilmesini belirtmiştir. Buna göre, birinci aşamada insanların açık havada spor yapmalarına izin verilmesi, ikinci aşamada ailelerle birlikte yürüyüş yapılmasına, okulların ve lokantaların açılmasına, üçüncü aşamada ise bütün market, kafe, park ve diğer tatil mekânlarının açılmasına izin verilmesi tavsiye edilmiştir.²³ Bu şartlar altında Sağlık Bakanlığı, liseye geçiş sınavlarının iptali durumu söz konusuysa üniversite sınavlarının da ağustos-eylül aylarına ertelenmesi gerektiğine dikkat çekmiştir.²⁴

¹⁹ "Совещание с руководителями субъектов Федерации по вопросам противодействия распространению коронавирусной инфекции" (Koronavirüsün yayılmasını önleme konusunda bölge idarecileriyle yapılan toplantı), *Kremlin Resmi İnternet Sayfası*, 28.04.2020

²⁰ "Из-за границы вывезли 95% организованных групп российских туристов, — Мария Захарова" (Mariya Zaharova: Rusyalı turistlerin %95'ni yurtdışından getirdik), *Eho Moskvi*, 08.05.2020

²¹ Rinat Tairov, "Собянин продлил режим самоизоляции в Москве до конца мая" (Sobyenin karantina rejimini Moskova için mayıs sonuna kadar uzattı), *Forbes*, 07.05.2020

²² "Чернышенко считает, что Россия может выйти из режима ограничений в конце мая - начале июня" (Çernişenko Rusya'da kısıtlamaların mayıs sonu – haziran başında kaldırılabilmesini düşünüyor), *TASS*, 08.05.2020

²³ "В России планируют снимать карантинные ограничения в несколько этапов" (Rusya'da kısıtlamaları birkaç aşamada kaldırması planlanıyor), *Belnovosti*, 06.05.2020

²⁴ "Минздрав предложил перенести ЕГЭ" (Sağlık Bakanı üniversite sınavlarının ertelenmesi önerdi), *RIA Novosti*, 08.05.2020

Ülke genelinde ilan edilen ücretli izin döneminin sona ermesinden 1 gün önce 11 Mayıs'ta Putin ekonomi ve sosyal hayatı ilgilendiren yeni bir tedbir paketi açıklamıştır. Buna göre:

1. Sosyal yardım kurumları personeline derecelerine göre 10 bin ile 60 bin ruble arasında (takriben bin ile 6 bin tl arası) 3 aylık bir süre için ilave ödeme yapılması,
2. Çocuk bakım ödemelerinin 2 kat artırılması,
3. 3 ile 16 yaş arası çocuk sahibi olan ailelere her çocuk için tek seferlik olmak üzere 10 bin ruble (takriben bin tl) ödenmesi²⁵ ve başvuruların internet üzerinden belge ibraz etme şartı olmadan yapılması,
4. Bölgelerde salgının durumuna göre iş yerlerinin açılması,
5. Ekonomide istihdamı korumak için 1 Haziran itibariyle yeni kredi programının başlatılması²⁶,
6. Küçük ve orta ölçekli işletmelerin Nisan, Mayıs ve Haziran ayları için KDV dışındaki vergi sigorta katkı payları ödemelerinden muaf tutulması kararlaştırılmıştır.²⁷

Tüm ülkeler için olduğu gibi Rusya için de bahsi geçen kısıtlamaların bir ekonomik maliyeti söz konusudur. Rusya Merkez Bankası'nın yaptığı bir analizde kısıtlamaların ülke GSYİH'sını 1 ayda %1,5-2, 3 ayda %4-6, yıllık olarak ise %4-6 oranında küçülteceği değerlendirilmiştir.²⁸ Rusya GSYİH'sinin 2018'de %2,3, 2019'da %1,3 oranında büyümüş olduğu²⁹ ve bilhassa 2015 yılından itibaren petrol fiyatlarındaki kayda değer düşüş dikkate alındığında Rusya ekonomisi olumsuz etkileneceğini ifade etmek mümkündür. Uzmanlar, 2020 yılının ikinci yarısında ülkede işsizlik oranının %10'u bulabileceğini, vatandaşlarının gelirlerinin ise %20 oranında azalabileceğini değerlendirmektedir.³⁰

Kovid-19 ile mücadelenin sağlık boyutuna geri dönecek olursak, Rusya'da tercih edilen ilaçlar ile test sistemlerinden kısaca bahsedilmesi doğru olacaktır. Evvela ilaç ve aşı geliştirme alanında Rusya'nın Sovyetler Birliği döneminden kalan iyi bir altyapıya sahip olduğu belirtilmelidir. Bu çerçevede Kovid-19 tedavisinde kullanılması

²⁵ Bu ödemenin 27 milyon çocuk için yapılması öngörülmektedir

²⁶ Buna göre, kredi tutarı 1 işçi için aylık asgari ücret tutarı üzerinden ve 6 aylık bir süre için hesaplanacak ve 1 Nisan 2021'e kadar ödenebilecektir. Bu döneme kadar istihdam oranını %90 oranında muhafaza eden işletmelerin borçları tamamen silinerek devlet tarafından ödenecektir

²⁷ "Совещание о санитарно-эпидемиологической обстановке" (Sihhi ve epidemiyolojik durumla ilgili toplantı), *Kremlin Resmi İnternet Sayfası*, 11.05.2020

²⁸ Petr Mironenko, "Карантин в Москве продлен до лета: сколько это будет стоить экономике и бизнесу" (Moskova'da karantina yazı kadar uzatıldı: ekonomi ve iş dünyasına bunun maliyeti ne olacak), *The Bell*, 09.05.2020

²⁹ "ВВП России по годам: 1991 – 2020" (Rusya GSMH'si: 1991-2020 yılları), <http://global-finance.ru/vvp-rossii-po-godam/>, 09.05.2020

³⁰ Yuliya Starostina, "Эксперты ВЭБ оценили влияние вируса на экономику России" (VEB bankası uzmanları virüsün Rusya ekonomisine etkilerini değerlendirdi), *RBK*, 12.04.2020

için Sağlık Bakanlığı başlangıçta yerli ilaçlardan teşkil olan bir algoritma hazırlamıştır³¹ ve ayrıca ülkede yeni bir ilacın geliştirildiğini ve kısa sürede klinik deneylerine geçileceği açıklamıştır.³² Fakat daha sonra yenilenen algoritmalara Çin menşeli bir ilacın da eklendiği ve Çin'in bu ilaçtan Rusya'ya karşılıksız olarak 70 bin kutu gönderdiği duyurulmuştur.³³

Bu alanda dikkat çeken bir diğer husus ise şubat ayında Kovid-19 henüz geniş bir şekilde ülkeye yayılmamışken Rusya'da yerli test sistemlerinin geliştirilmiş olmasıdır. Bu çerçevede, biri Kovid-19'u, diğeri ise atipik pnömoniye (zatürre) teşhis etmek için iki tip test sistemi geliştirilmiştir.³⁴ *Rospotrebnadzor* başkanının son açıklamasına göre ülkede 22 yerli test sistemi geliştirilmiştir.³⁵ 10 Mayıs itibarıyla resmî verilere göre ülkede 5,4 milyondan fazla koronavirüs testi yapılmıştır.³⁶ Ayrıca ülkede antikor testlerinin de yapıldığı ve resmî kaynaklara göre tespit edilen vakaların %45-50'sinde Kovid-19'un hiçbir belirti göstermediği yani asemptomatik olduğu da belirtilmelidir.

Birçok ülkede olduğu gibi Rusya'da da Kovid-19 için yoğun bir şekilde aşı geliştirme çalışmaları sürdürülmektedir. Bu bağlamda Rusya'da hâlihazırda ondan fazla aşı çalışması yürütülmektedir. Bunlardan birini, ebola virüsüne karşı aşı geliştirme konusunda başarılı olan ve Novosibirsk'te bulunan merkez sürdürmektedir. Resmî beyanatlara göre Sağlık Bakanlığı'nın üzerinde çalıştığı aşının klinik deneylerine haziran ayında başlanacaktır.³⁷ Aşı çalışmaları önem arz etmektedir zira *Rospotrebnadzor* başkanının ifade ettiği gibi, kısıtlamaların bir kısmı aşı geliştirilene kadar devam edecektir ve bunun da 2020 yılın sonuna kadar sürebileceği tahmin edilmektedir.³⁸ Toplumda alınan kısıtlama kararlarını destekleyenlerle birlikte karşı çıkanlarda olsa da, şimdiye kadar sadece Kuzey Osetya'nın başkenti Vladikavkaz'da geniş çaplı bir protesto gösterisi düzenlenmiştir.

Son olarak, Rusya'da *Mı vmeste* (Biz beraberiz) adlı sosyal yardımlaşma kampanyasının varlığından bahsedilmelidir. Bu kampanya kapsamında maddî bağışların yapılmasının yanı sıra sokağa çıkamayanların ve ihtiyacı olanların gıda ve

³¹ Vladislav Gordeyev, "Минздрав обновил список препаратов для лечения коронавируса" (Sağlık Bakanlığı koronavirüs tedavisinde kullanılan ilaçların listesini yeniledi), *RBK*, 09.04.2020

³² "Мурашко сообщил о разработанном в России препарате от коронавируса" Muraşko Rusya'da koronavirüs tedavisi için bir ilaç geliştirildiğini ifade etti), *İzvestiya*, 13.04.2020

³³ "Правительство разрешило лечить коронавирус китайским лекарством" (Hükümet koronavirüsün Çin menşeli ilaçla tedavi edilmesine izin verdi), *RIA Novosti*, 16.04.2020

³⁴ Georgiy Tadtayev, "В России зарегистрировали тест-систему для выявления нового коронавируса" (Rusya'da koronavirüs teşhisi için test sistemi ruhsatlandı), *RBK*, 14.02.2020

³⁵ "В России разработаны 22 тест-системы для выявления коронавируса" (Rusya'da koronavirüs teşhisi için 22 test sistemi geliştirildi), *TASS*, 08.05.2020

³⁶ <https://xn--80aesfpebagmfb0a.xn--p1ai/>, *Resmî Koronavirüs Bilgi Sayfası*, 10.05.2020

³⁷ Oksana Naralenkova, "Когда вакцина от коронавируса появится в России" (Rusya'da Kovid-19 aşısı ne zaman hazır olacak), *Komsomolskaya Pravda*, 21.04.2020

³⁸ Rafael Fahrutdinov, "Ждем вакцину: карантинные ограничения могут сохраниться надолго" (Aşiyı bekliyoruz: karantina kısıtlamaları uzun süre devam edebilir), *Gazeta.ru*, 08.05.2020

ilaç alışverişleri yapılmakta, salgınla mücadele eden sağlık çalışanlarının ailelerine farklı yardımlar yapılmaktadır.

Dış politika boyutu

Koronavirüs salgınının devam ediyor olması ve birçok devletin salgına hazırlıksız yakalanması, Kovid-19 ile bağlantılı konuları geçen senenin sonundan itibaren devletlerarası ilişkilerin başlıca gündem maddelerinden biri haline getirmiştir. Bu çerçevede Kovid-19 bağlamında Rusya'nın, Çin, Bağımsız Devletler Topluluğu (BDT), BRICS ülkeleri, AB ve ABD'ye yönelik yaklaşımı önem arz etmektedir.

Çin'de vaka ve ölüm oranlarının hızla yükselmesi üzerine Putin'in talimatıyla Şubat ayının başında Vuhan'a 23 ton ağırlığında tıbbî teçhizat, ilaç ve bir grup epidemioloğu taşıyan bir insanî yardım uçağı gönderilmiştir. Bununla birlikte uçak geri dönerken Vuhan'da bulunan Rusya vatandaşlarının yanı sıra Ermenistan, Belarus, Kazakistan ve Ukrayna vatandaşlarını da tahliye edilmiştir.³⁹ Nisan ayında ise Moskova'nın daveti üzerine Çin, Rusya'ya salgınla mücadelede görev almış uzmanlardan oluşan bir heyet ve karşılıksız olarak bir miktar tıbbî teçhizat göndermiştir.⁴⁰

AB'ye bakıldığında, bilhassa İtalya'nın vaka ve ölüm oranları bakımından öne çıktığı görülmektedir. 22 Mart'ta Rusya bu ülkeye askerî hekimlerden teşkil olan mobil ekip ve tıbbî teçhizat göndermiştir. İtalyan Hükümeti, ülkede 7 Mayıs'a kadar görev yapan ekip için teşekkür ederek talep edilmesi hâlinde Rusya'ya kendi uzmanlarını gönderebileceklerini kaydetmiştir.⁴¹ Rusya'nın İtalya'ya yaptığı yardım bilhassa Fransa tarafından eleştirilmiştir.

Salgın döneminde Rusya özel önem verdiği post-Sovyet coğrafyasını da ihmal etmemiştir. Bu bağlamda 14 Nisan'da online gerçekleştirilen Avrasya Ekonomik Birliği (AEB) Devlet Başkanları toplantısında Putin, üye ülkelerin Kovid-19 ile mücadelede kullanılan tıbbî teçhizatın ve diğer önemli malların üçüncü ülkelere ihracatının kısıtlanması konusunda ortak hareket etmeyi kabul ettiklerinin ve ortak koordinasyon merkezinin teşkil edildiğinin altını çizmiştir.⁴²

Salgın devam ederken Rusya; Azerbaycan, Belarus, Moldova, Ermenistan, Kazakistan, Kırgızistan, Özbekistan, Tacikistan, Sırbistan, Venezüella, Moğolistan, Kuzey Kore ve İran'a başta test kitleri olmak üzere karşılıksız tıbbî teçhizat yardımıyla bulunmuştur.⁴³ Rusya ABD'ye de insanî yardım uçağı göndermiştir. Bu durumdan

³⁹ "Россия отправит в Китай 23 тонны гуманитарной помощи" (Rusya Çin'e 23 ton insani yardım gönderecek), *1TV.ru*, 08.02.2020

⁴⁰ "Китай направил в Россию медиков для помощи в борьбе с коронавирусом" (Çin Rusya'ya kovid-19 ile mücadelede yardımcı olmak için hekimler gönderi), *RIA Novosti*, 11.04.2020

⁴¹ "Италия предложила помощь России в борьбе с коронавирусом" (İtalya Rusya'ya kovid-19 ile mücadele için yardım teklif etti), *Lenta.ru*, 07.05.2020

⁴² "Встреча членов Высшего Евразийского экономического совета" (Avrasya Yüksek Ekonomik Konseyi üyeleri toplantısı), *Kremlin Resmi İnternet Sayfası*, 14.04.2020

⁴³ "Where Has Russia Sent Coronavirus Aid Around the World?", *The Moscow Times*, 01.04.2020

memnuniyet duyduğunu ifade eden ABD Başkanı Trump, ülkesinden Rusya'ya solunum cihazları gönderileceğini belirtmiştir.⁴⁴ Rusya Dışişleri Bakanlığı, Cezayir, Mısır, Katar, Kuveyt, Lübnan, Fas, Filistin, Sudan ve Tunus gibi 13 ülkenin daha Kovid-19 ile mücadele konusunda Rusya'dan yardım talebinde bulunduğunu beyan etmiştir.⁴⁵

Son olarak, Çin ile ABD arasındaki Kovid-19'un kaynağına dair süren tartışmada Rusya, Çin'i suçlamanın doğru olmadığı kaydederek post-Sovyet coğrafyasında bulunan ABD'ye ait biyolojik laboratuvarların faaliyetlerine dikkat çekmiştir.⁴⁶

Sonuç

Çin'in Vuhan kentinde ortaya çıkan ve kısa sürede bütün dünyayı etkisi altına alan Kovid-19 salgını, en azından aşının insanlar üzerinde uygulanmaya başlanacağı tarih olarak gösterilen 2020 yılının sonu – 2021 yılının başına kadar, uluslararası politikanın ana aktörleri olarak kalmaya devam eden devletlerin başlıca gündem maddelerinden biri olacak gibi görünmektedir.

Başlangıçta sadece sağlık alanını ilgilendiriyor gibi gözükse de Kovid-19 salgını başta ekonomi, uluslararası ticaret, sınırların kapatılması, sosyal hayat ve uluslararası örgütlerin etkinliğinin sorgulanması gibi birçok alanı olumsuz etkilediği anlaşılmıştır. Küreselleşme sürecinin hâkim olduğu bir uluslararası sistemde ise hiçbir devletin bu etkilerden kendini soyutlaması mümkün değildir. Zira salgının başlangıcından itibaren geniş önlemler almasına rağmen Rusya da bugün Kovid-19 vaka sayısı itibarıyla ilk dört ülke arasında yer almaktadır.

Şüphesiz Rusya'nın yönetim düzeyinde salgınla mücadele konusunda aldığı tedbirler ve kısıtlamaların önemi yadsınamaz. Mevcut veriler her ne kadar vaka sayısı ve ölüm oranları itibarıyla Rusya'nın iyi bir sınav verdiğine işaret ediyor olsa da, salgın sona ermeden sağlıklı bir değerlendirmenin yapılmasının pek mümkün olmayacağı düşünülmektedir. Bununla birlikte, Rusya'nın Sovyetler Birliği döneminden tevarüs eden sağlam bir tıp altyapısına sahip olduğu bilinse de; ülkenin yüzölçümü bakımından büyüklüğünün idarî anlamda bir dezavantaj doğurduğunun, büyükşehirler dışındaki yerleşim birimlerinde sağlık personelinin yetersiz kalmasının, ülkede bütçe kaynaklarının etkin kullanılması konusunda sorunların mevcudiyetinin ve halkın kısıtlama kararlarına uyma konusundaki sergilediği yaklaşımın Rusya'nın Kovid-19 ile mücadelesini olumsuz etkileyecek unsurlar olduğu ifade edilebilir.

⁴⁴ "Трамп сообщил о согласии Путина на поставку аппаратов ИВЛ в Россию" (Trump, ABD'nin Rusya'ya solunum cihazları göndermesini Putin'in kabul ettiğini söyledi), *RIA Novosti*, 07.05.2020

⁴⁵ "К России обратились 13 стран с просьбой помочь с коронавирусом" (13 ülke kovid-19 ile mücadele konusunda Rusya'dan yardım talep etti), *Moskovskiy Komsomolets*, 28.04.2020

⁴⁶ İvan Apuleev, "МИД: к США есть вопросы по биологической деятельности" (Dışişleri Bakanlığı: ABD'nin biyolojik faaliyetlerine dair sorularımız var), *Gazeta.ru*, 29.03.2020

Salgın süreci ve sonrasında ortaya çıkacak tablo, iç politikada Putin yönetimine karşı eleştirileri artırabileceği gibi yönetime duyulan güveni de yükseltebilir. Dış politikada ise Rusya'nın bir yandan nüfuz alanı olarak telakki ettiği post-Sovyet coğrafyasındaki devletlere salgınla mücadelede destek olarak, diğer yandan da Çin başta olmak üzere Asya, Afrika ve Latin Amerika'daki geleneksel müttefiklerine; hatta siyasî-askerî açıdan rakibi olarak gördüğü ABD ve AB üyesi İtalya'ya yardım eli uzatarak başarılı bir çizgi takip ettiği ifade edilebilir.